

*Коваль Юлія Віталіївна,
курсант Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Харченко Наталія Петрівна,
старший викладач кафедри
теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ: ОКРЕМІ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Правовідносинами називають суспільні відносини, змістом яких є суб'єктивні права та юридичні обов'язки осіб, що охороняються державою.

Можливість певної поведінки, яка надається нормами права, може бути втілена в життя не тільки через правовідносини. Здебільшого у наукових колах [1, с. 194] виокремлюють два шляхи реалізації норм права:

- реалізація правових норм, що пов'язана з необхідністю для суб'єкта права вступати у відносини з іншими особами, які є носіями прав і обов'язків;
- безпосереднє використання суб'єктом його прав і виконання ним обов'язків, коли він не повинен вступати у взаємини з іншими учасниками.

Перший шлях реалізації норм права цілковито залежить від волі обох сторін. Регулювання суспільних відносин здійснюється шляхом впливу норм права на поведінку людей через їх усвідомлення і подальше втілення в життя. Поведінка суб'єктів права повинна відповідати вимогам правових норм, усі учасники суспільних відносин у процесі реалізації норм права виступають як носії певних прав і обов'язків. Щодо другого, то особиста реалізація норм права, які встановлюють заборони (заборона вбивати, грабувати), повністю залежить від самої особи: щоб їх виконати, не треба вступати у взаємини з іншими людьми. Наприклад, можливість власника розпоряджатися своїм майном, коли всі інші суб'єкти повинні утримуватись від втручання у сферу його абсолютних майнових прав.

Правовідносини – особливий вид суспільних відносин. Це такі суспільні відносини, які виникають виключно між людьми і пов'язані безпосередньо з їх діяльністю та поведінкою. Так, власник майна може реалізувати свою правомочність тільки у стосунках з іншими людьми. Він може, продати, подарувати віддати майно у володіння іншої особи, а також вимагати додержання свого права власності від людей і організацій.

До свого виникнення правовідносини проходять через свідомість людей, в якій складається модель майбутніх стосунків з огляду на існуючі власні і загальнолюдські цінності та суспільні пріоритети. Сучасне українське право виражає загальнолюдські інтереси, і це є ідеологією нашої держави і суспільства. Перехід до ринкових відносин та вільної підприємницької діяльності, соціальна спрямованість державної політики щодо найвразливіших прошарків суспільства.

відродження духовності і національної культури – все це є ідеологією суспільства і держави, яка втілена в правових нормах і повинна бути втілена в правовідносинах.

Правовідносини формуються на основі реальних суспільних відносин. Вони виступають як юридичний вираз економічних, політичних, сімейних, національних та інших, реально існуючих у житті відносин, впливають на суспільні відносини, що склалися на їх ґрунті, є засоби їх регулювання. Так, реально існують економічні відносини і правовідносини, що склалися у зв'язку з правовим регулюванням права власності, які неминуче впливають на реальні економічні відносини. Щодо шлюбно-сімейних правовідносин, то слід зазначити, що доповнення до Кодексу про шлюб і сім'ю України нормою про шлюбні контракти викликані потребою правового врегулювання фактичних сімейних відносин.

Правовідносини здебільшого виникають, припиняються чи змінюються відповідно до правових норм, які впливають на поведінку людей і через неї реалізуються. Між цими явищами існує причинно-наслідковий зв'язок. Наявність правовідносин демонструє реальну силу права і його життєву спроможність та ефективність. Це загалом стосується правових приписів, через які реалізується право, що набуло своєї юридичної форми. Однак останнім часом діючий принцип «дозволено все, що не заборонено законом» зменшив жорстку залежність правовідносин від правових приписів. У господарських відносинах юридичних осіб, у майнових громадян виникають і вникатимуть ситуації і правовідносини, до прямо не врегульовані нормативними актами, коли діють інститути аналогії права і аналогії закону. А за умов неможливості застосування аналогії права та закону суб'єкти правовідносин керуються загально-правовими принципами справедливості, добропорядності.

Суб'єкти правовідносин пов'язані між собою суб'єктивними правами і юридичними обов'язками. Сторони в правовідносинах виступають відносно одна одної як право уповноважені і право зобов'язані особи, де права і інтереси одних можуть бути реалізовані тільки через виконання обов'язки. Носій суб'єктивного права – особа уповноважена, а носій юридичного обов'язку – зобов'язана. Взаємна поведінка її учасників індивідуалізована і чітко визначена, а права і обов'язки персоніфіковані. Суб'єкти правовідносин (державні органи, фізичні або юридичні особи), як правило, відомі заздалегідь, їх дії скоординовані ще до початку цих відносин, чого немає в інших суспільних відносинах.

Правовідносини досить багатоманітні і можуть бути класифіковані за різними критеріями на види [2 – 4].

Передусім правові відносини можна класифікувати за предметом правового регулювання на конституційні, цивільні, адміністративні, трудові, фінансові та ін. За функціональним призначенням виокремлюють дві великі групи правовідносин: регулятивні та охоронні. Регулятивні правовідносини виникають на основі юридичних дозволів і втілюються в правомірних діях суб'єктів, регулюючи відповідні суспільні відносини (наприклад, на базі відносин, пов'язаних з користуванням комунальними послугами, виникають правовідносини зі своєчасної сплати за них). Охоронні правовідносини

виникають на основі юридичних заборон і є результатом скоєння суб'єктами правопорушень (наприклад, перевищення водієм автотранспорту встановленої швидкості).

Необхідно такої розрізняти матеріально-правові та процесуально-правові правовідносини. Матеріально-правові правовідносини виникають на основі матеріальних відносин, що перебувають організації, їх змістом є права і обов'язки сторін. Наприклад, матеріальні правовідносини виникають з приводу права на освіту, на охорону здоров'я, на особисту безпеку. Процесуально-правові правовідносини реалізують норми процесуального права і виникають на основі організаційних відносин. Вони вторинні, похідні від норм матеріального права і встановлюють процедуру реалізації прав і обов'язків суб'єктів права, порядок вирішення юридичних справ. До них належать цивільно-процесуальні, кримінально-процесуальні адміністративно-процесуальні, господарсько-процесуальні та інші. Наприклад, процедура обшуку, процедура подання позову або скарги, процедур участі в конкурсних іспитах при вступі до вищого навчального закладу. За часом дії розрізняють довгострокові та короткострокові правовідносини.

Довгострокові правовідносини тривають певний час (визначений або невизначений), наприклад, відносини, що виникли з договору про виконання підрядних робіт капітального будівництва чи договору про перевезення вантажу на значну відстань. Короткострокові правовідносини тривають протягом незначного часового відрізка і припиняються одразу після виконання учасниками їх прав і обов'язків (наприклад, купівля конкретної речі). Втім дана класифікація не є повною та потребує постійного удосконалення.

Отже, правові відносини є важливими видами соціальних відносин. При чому їх слід розглядати як «... систему, що володіє певною структурою та складається із взаємозалежних елементів» [5, с. 83].

Однак в силу їх різноманіття та постійного розвитку, загальнотеоретична наука потребує постійного дослідження цього явища державно-правового характеру, а також інших явищ державно-правового характеру, які виникають у зв'язку з реалізацією правових відносин.

Список використаних джерел

1. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
2. Гусарев С. Д. Теорія права і держави : навчальний посібник. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 270 с.
3. Коталейчук С. П. Теорія держави та права : навч. пос. для підг. до держ. іспитів. К. : КНТ, 2009. 320 с.
4. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консул, 2008. 656 с.
5. Занфірова Т. А. Правовідносини як форма суспільних відносин. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці, 2010. Вип. 533. С. 78–83.